

Hvar er kappingin?

Oddagrein

DIMMALÆTTING jublar yvir gongdina á tryggingarmarknaðinum. Nú fáa vit veruliga kapping, sum rakar okkum øll og hon kunnger, at í framtíðini fara vit at kunna velja og vraka. Vit, tað er brúkarin, og vit her á blaðnum kunnu bert vóna, at Dimma fær rætt í sínum spádómi. Dimmalætting tekur eisini aftur í tað, sum vit skrivaðu í oddagrein herfyri, um vandan fyri, at frí kappingin gjørdist ein hvørvisjón, av tí at partarnir hava lyndi til at bíta marknaðin millum sín.

TAÐ var ikki bara okkara meining at taka mótið frá teimum, ið nú gleða seg til biligari tryggingar og til betri tænastru, ið vit skrivaðu soleiðis. Vit vildu bert ávara brúkarin í góðari tíð, tí tá sam-anum kemur, er tað brúkarin og bara hann, ið kann ansa eftir, at talan verður um veruliga frí kapping. Hetta er galdandi á tryggingarmarknaðinum eins og á øðrum marknaðum. Og hetta er uttan mun hvussu vit lóggeva um kappingarreglur og kappingarmoral. Oddagreinin var sostatt ein ávaring til føroyska brúkarin.

VIT halda ikki, at vit hava gjørt ov nógv av, tí líta vit okkum íkring í samfelagnum og kanna eftir, hvussu stóran er, har vit skulu eittast at hava frí kapping, kunnu vit spyrja, hvussu myndin sær út. Vit kunnu spyrja, hvussu tað stendur til við kappingini uppá prísir og tænastru.

HVUSSU stendur til við kappingini á peningamarknaðinum? Verður útlánsrentan eitt nú til sethúsálán ásett í fríari kapping millum peningastovnamar? Hvussu er vorðið á flutningsmarknaðinum? Verða farmagjöldini millum lond ásett í fríari kapping millum skipafelagini? Hvussu stendur til á flutningsmarknaðinum fyri ferðafólk? Verða prísir á ferðaseðlum ásettir í fríari kapping millum flugfelagini? Hvussu stór er kappingin millum bændurnar á mjólk- og kjóttmarknaðinum? Her eru fleiri hundrad, ið kappast, og kortini kosta oksa- og skerpikjøt og mjólk tað sama uttan mun til, hvar tú keypir. Hvar er kappingin millum advokatar, tannlæknar, læknar, grannskoðarar? Tað er annars ríkiligt til av hesum høgslærda fólk, sum hvørt í sínum lagi virkar í sokallaðari liberalari vinnu! Hvussu er í veruleikanum vorðið við prís-ásetingini á fiski? Er hon frí? Eru vit til reiðar at liberalisera á hesum øki og til at sleppa teimum hálovaðu fríu marknaðarkreftunum leysar? Valdar ikki á hesum øki sami dupultmoralur, sum á øllum økjum, ið skulu eittast at virka eftir marknaðarbúskaparlíggum meginreglum?

TAÐ er okkum púra óneyðugt at svara hesum spurningum, tí føroyski brúkarin kennir svarini eins væl og vit. Tey einastu øki, har vit hava frí kapping, eru handils-, tænastru- og handverksøkini. Her tykist tað, sum um vit veruliga hava frí kapping og tann brúkarin, ið er úti um seg og er tilvitandi, sum dugir og gevur sær stundir at leita og at samráðast, kann fáa vøru ella tænastru á hægsta góðskustigi fyri ein sera rímuligan prís. Soleiðis átti tað at verið á øllum økjum og vit vóna sjálvandi, at soleiðis fer tað eisini at verða á tryggingarøki og á peningamarknaði framyvir. Nú fáa vit at siggja, hvussu leikur fer.

Sosialurin

viðmerking

Globala paradoksið á Lýðarsvegi

Tað kann sigast so stutt um etikkin hjá Klein-smiðinum aftur imóti etikkinum hjá okkum øðrum sum starvaðust sum blaðfólk tá í 80-árunum:

Meðan eg stríddist við at kanna peninga-viður-skiftini hjá monnum aftan fyri Global, stríddist Dan Klein við at kanna hvørjum undirbuksum teir gingu í.

Og tað beindi málið inn á heilt aðrar og nýggjar leiðir og gjørdi ein enda á tí eisini, soleiðis at eg fekk ongantíð veruliga og greitt frá, hvussu Global-skipini vóru figgjað. Hetta visti eg og veit tað enn.

Tað Globala paradoksið á Lýðarsvegi gjørdi sjálvt ein enda á Global-málinum.

Lat meg einaferð með alla sláa fast, at tað var ikki Dan Klein, blaðstjóri á Oyggjatiðnum, sum loysti upp fyri Global-knútinum, men tað gjørdi undirritaði. At blaðstjóri so fekk ein dóm í hesum máli, er ikki tí hann hevði gjørt nakrar avdúkingar, men tí onkur sendi honum eitt bræv við skuldsetingum sum Klein-smiðurin so setti í blað sitt og fekk dóm fyri. Og skuldsetingar og gitingar muna einki í einum rættarsali.

Føroya fólk er nú seinastu mongu árinum fløskað upp við, at Klein-smiðurin á Lýðarsvegi er tann stóri avdúkarin í Global-ævintýrinum, og aftur og aftur hevur tað verið nevnt í greinum og lesarabrevum hansara, at tað var hann sum loysti upp fyri øllum: ørvitis-skapinum tá í 80-árunum, og nú er hetta so væl og virðiliga prentað inn í hvønn bolla í landinum, at fólk eru farin at trúgva Klein-smiðinum á Lýðarsvegi.

Dagblaðið avdúkaði

Men tað stendur fast, at fyrsta avdúkingin stóð at lesa á baksíðuni á Dagblaðnum og maðurin aftan fyri

tað greinina var undirritaði.

Global-konsernin stóð at bresta, og Dagblaðið stóð at bresta og blaðstjóri, Óli Breckmann, sum tibetur ikki var heima, tá ið sannleikans tími stóð at lesa í Dagblaðnum um Global-skipini, fekk ikki tendrað sær eina sigar fyri telefon-uppringingum, tá ið hann var aftur á Dagblaðnum eftir ferð niðri í danska Fólkatíningum. Tá stóð so at lesa í blaðnum eftir, minnliga greinin frá nevndini í Global Chemical Tankers.

Global aftur á slættan sjógv!

Forboð

Tá ið eg so hevði skrivað mína fyrstu grein í Dagblaðið um Global-skipini, at har var farið at ridla og parts-reiðaririr høvdu fingið sína fyrstu rokning, fekk eg forboð at skrivað nakað og seta tað í Dagblaðið, uttan so tað hevði ligið inni á skrivibordinum hjá blaðstjóra-num, áðrenn tað fór til seting.

Eg átti kanska ikki at gjørt tað, men eg tók tað sum eitt fornermilsli, at eg ikki slapp at seta mínar greinir í Dagblaðið uttan at blaðstjóri hevði sæð tær, og ringdi til Kleins-smiðin um eg ikki kundi sleppa at skriva nakrar greinir í Oyggjatiðni.

Jú, gamaní, svaraði hann. Og har sótu vit báðir so eftir arbeidstíð og skrivaðu einar fimm-seks forsiður til Oyggjatiðni. Eg hevði skrivað greinirnar, áðrenn eg kom niðan og Dan Klein setti seg so við telduna at føra tær inn. Tá var Oyggjatiðni eitt framkomið blað við teldu til blaðfólkini, men nú er søgan tíverri ein heilt onnur, men lat tað fara í hesum umfari.

Minnist, sum var tað í gjár, hvussu ræddur eg var fyri at blaðstjóri á Dagblaðnum, Óli Breckmann, fór at finna út av hesum síðulopi. Eg havi ongantíð síðan spurt hann um tað, men eg hugsi ikki, at tað hevði nakrar fylgjur fyri

góða samstarv okkara tá.

Nakað nýtt

Hesar góðu søgur á forsiðuni í Oyggjatiðnum og mín inside vitan um Global-bygnaðin á so at siga øllum økjum sum eg hevði ognad mær frá góðum keldum, fingi so eisini ein enda, men hetta opnaði upp fyri nøkrum heilt nýggjum í føroyska blaðheiminum sum var óhoyrt tá, at blað fóru nú at avdúka.

Og nakað eftir hetta kom so blaðstjóri á Oyggjatiðnum í rættan avdúkingar-hýr og setti eitt skriv í blaðið um Global sum hann fekk sendandi, og tá kom eldur í, tí hetta vóru neyvan avdúkingar, men gitingar og skuldsetingar undir alt mark.

Síðan fór tað rættiliga at mala fyri blaðstjórnum, tá ið hann varð stendur, og tað er neyvan nokur grund at koma fram við tí aftur her, tí hetta kenna fólk flest. Og tá kom eisini fram munurin á einum seriosum blaðfólki og Klein-smiðinum.

Meðan eg stríddist við at kanna peningaviður-skiftini hjá monnum aftan fyri Global, fór Dan Klein at stríðast við at kanna hvørjum undirbuksum teir gingu í.

Paradoksini

So einkult kann tað setast upp, og nú koma vit eisini til tað tiltikna paradoksið sum Finnur Helmsdal setti

fram í sjónarmiðnum í blað-unum herfyri:

Sitat: Tað er eitt nokkso tragikomiskt paradoks, at sjónvarpsstjóri og hansara, sum hava sum aðal-frámerki at avsiga Dan, setir fólk at ásanna, at Dan hevði grein í sínum máli, bert var arbeidsháttur blaðstjórans ósmilugur.

Hvari liggur tað tragikomiska paradoksi, tá ið eg beint áðrenn havi skrivað um etiska munin, kundi vit av røttum spurt harra Finn Helmsdal og eisini Dan Klein, sum so glaðbeintur sitar ítróttarskrivara sín í greinini: Tá bert óvundin er eftir.

Angri

Og nú í dag, tá ið vit kenna søguna um Global, angri eg, at eg ikki læt blaðstjórán á Dagblaðnum lesa mínar greinir og so vóna, at hann fór at góðtaka tær, tí so hevði tað ikki endað soleiðis sum tað endaði, heilt givið.

Tá ið Dan Klein fór at stíla fyri, beindi hann málið inn á heilt aðrar og nýggjar leiðir og gjørdi ein enda á tí eisini, soleiðis at eg fekk ongantíð veruliga greitt frá, hvussu Global-skipini vóru figgjað.

Hetta visti eg og veit tað enn.

Tað Globala paradoksið á Lýðarsvegi gjørdi ein enda á Global-málinum, og tað sigur seg sjálvt, tí hann var ikki pápi at tí og visti einki sum helst um figging, og kundi tí heldur ikki taka dagar ímillum skuldseting og avdúking. Vit vóru førir fyri tí á Dagblaðnum, sum gekk væl tá miðskeiðis í 80-árunum.

Nú heldur onkur kanska, at eg komi sum ketta úr høvdatrog, men gótt tað sama, tí hetta er ikki skuldseting, men ein seinkað avdúking.

Ólavur í Beiti
22.7.97

Minnist til haldaragjaldið!